

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. ПРАВНИ ОСНОВ

Правни основ за доношење ове уредбе садржан је у члану 115. став 3. Закона о науци и истраживањима („Службени гласник РС”, број 49/19), којим је утврђено да нормативе и стандарде расподеле средстава акредитованим научноистраживачким организацијама утврђује Влада, на предлог министарства надлежног за научноистраживачку делатност.

II. РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ УРЕДБЕ

У систему пројектног финансирања науке Министарство је у периоду од 1. јануара 2011. до 31. децембра 2019. године финансирало 773 пројекта и упросечено око 12.000 истраживача у областима основних истраживања, технолошког развоја и интегралних интердисциплинарних истраживања, на основу јавног позива расписаног 2010. године. У том циклусу (као и у претходним) финансиране су накнаде за рад истраживача (које нису обављале друга примања, као што је накнада трошкова превоза, топли оброк, регрес или отпремнина за одлазак у пензију, нити пун износ тзв. минулог рада по прописима о раду) као и режијски трошкови института (који су покривали само део стварних комуналних и других трошкова), као и материјални трошкови истраживања који су у функцији обављања научноистраживачког рада (лабораторијски и други потрошни материјал и др)

У систему пројектног финансирања за плате истраживача на институтима није се могла примењивати Уредба о коефицијентима за обрачун и исплату плата запослених у јавним службама, јер нису у систему индиректних корисника буџета. Такође, на исте се није примењивала ни основица за обрачун плата, али су се у последњим годинама кроз измене Закона о буџетском систему у погледу повећања плате обухватили истраживачи и помоћно особље у научноистраживачкој делатности (кроз процентуално повећање плате).

Затечени систем по моделу пројектног финансирања, обухвата и факултете, као високошколске установе акредитоване за научноистраживачку делатност. Коефицијенти за запослене на факултетима утврђени су Уредбом о нормативима и стандардима услова рада универзитета и факултета за делатности које се финансирају из буџета („Сл. гласник РС“, бр. 15/2002, 100/2004, 26/2005, 38/2007 и 110/2007), који не предвиђа вредновање научноистраживачког рада наставника, односно истовремено се отвора и питање решавања вредновања научноистраживачког рад истраживача на факултетима, како у научним звањима, тако и у наставним звањима, као и за део истраживача у наставним звањима који нису били укључени у пројекте, али се баве научноистраживачким радом.

Поред факултета, затечени систем по моделу пројектног финансирања, обухвата и финансирање научноистраживачког рада истраживача у другим установама акредитованим за научноистраживачку делатност – институтима из области здравља, ветерине и одбране, где су у систему затечени како истраживачи који на пословима истраживања раде са пуним радним временом (12 истраживач месеци) или су финансирани по моделу као и истраживачи на факултетима у наставним звањима (од 4 до 8 истраживач месеци).

Преглед начина обрачуна у пројектном финансирању:

1) Научноистраживачи рад на пројектима за истраживаче на институтима исплаћиване су до 31.12.2019. године у складу са правилима утврђеним Актом о избору, вредновању и финансирању Програма основних истраживања (Програм ОИ), Програма истраживања у области технолошког развоја (Програм ТР) и Програма суфинансирања

интегралних и интердисциплинарних истраживања (Програм ИИИ), који је био основ за категоризацију по Јавном конкурсном списаном 2010. године.

Опис средстава: појединачни бруто износ по истраживачу са припадајућим порезима на терет запосленог и на терет послодавца, плус паушално део средстава за минули рад, по формули: број одобрених истраживач месеци (максимално 12 месеци) помножен са ценом истраживач месец која обухвата истраживачко/научно/стручно звање и категорију истраживача подељено са 12.

2) Научноистраживачи рад на пројектима за истраживаче у наставним звањима на факултетима и другим акредитованим организацијама исплаћиван је као ауторски хонорар: број одобрених истраживач месеци (максимално 8 месеци) помножен са ценом истраживач месец која обухвата сарадничко/наставно звање и категорију истраживача подељено са 12, а за истраживаче у истраживачким и научним звањима, идентично као и на институтима.

Параметри за резултате истраживача кретали су се у распону од А1 до А6 односно Т1 до Т6 - у зависности припадности основним истраживањима или технолошком развоју.

Приликом доношења новог Закона о науци и истраживањима који је ступио на снагу 16. јула 2019. године, као полазни основ имало се у виду да су коефицијенти (матрица плата) који би се применили и за науку, предвиђени Законом о систему плата запослених у јавном сектору („Службени гласник РС”, бр. 18/16, 108/16, 113/17, 95/18 и 86/19), којим се уређује рад јавних служби, као и висина и начин остваривања њихове плате, увећане плате, накнаде плате, накнаде трошкова и других примања. Стога је у прелазним одредбама, односно у члану 135. став 2. Закона о науци и истраживањима, предвиђен прелазни период од две године за улазак института у систем индиректних корисника буџета, а исти се рачуна од почетка примене горе наведене матрице плата. Међутим, примена Закона о систему плата запослених у јавном сектору је више пута одлагана, а нови рок почетка примене одређен је за 1. јануар 2025. године, а са две одложене године примене на науку би представљало изузетно дуг период за задржавање расподеле средстава по принципима пројектног финансирања који не одражава актуелне резултате вредновања научноистраживачког рада истраживача и научноистраживачких организација. Стога је неопходно да се расподела средстава утврђена на нивоу из члану 135. став 2. тог закона предвиди по нормативима који се заснивају на актуелним оствареним резултатима истраживача.

Из наведеног, евидентно је да финансирање научноистраживачког рада истраживача ослања на параметре пројектног финансирања које је базирано на научним резултатима из периода 2006-2010. година, те је неопходно да се систем уреди и заснива на актуелним научноистраживачким резултатима, везивањем за коефицијент за научноистраживачи рад истраживача по звањима и додатак за извршеност за истраживаче у научним звањима. Допатак за извршеност би се на основу критеријума утврђених овом уредбом, повлачио из софтвера научних резултата преко платформе е- наука, а податак о критеријумима извршености и извршним истраживачима био би јавно доступан научној заједници, јер затечени модел не обезбеђује ту доступност. Имајући у виду да је највећи број младих истраживача по резултатима напредовао и изабран у више научно звање, али је и даље остао у почетној нижој категорији одређеној приликом уласка у систем пројектног финансирања 2011. године, чиме се евидентна знатна разлика у плати у истом научном звању због првобитно утврђене категорије, неопходно је да се имплементира модел финансирања којим ће се отклонити диспропорција да лица са истим резултатима рада у оквиру истог звања имају неједнаку накнаду за научноистраживачки рад. Стога постоји и оправдан разлог да се модел финансирања реши у овом посебном пропису и да се на јасним и јавним критеријумима базира додатак на извршеност за истраживаче у научним звањима који са пуним радним временом раде на пословима истраживања. За овај сложени захват испуњени

су и инфраструктурни услови јер је у првом кварталу 2023. пуштен у рад јединствени информациони систем науке - еНаука, који има за циљ да обједини целокупну научну продукцију на једном месту и омогући вредновање научних резултата установа и појединаца. Новим системом је уостављен Регистар научноистраживачких организација и Регистар истраживача и израђена је инфраструктура која предствала један вид националног репозиторијума научних резултата.

Наука као систем, препозната је првенствено у посебном закону - Закону о науци и истраживањима. У истом су утврђена начела науке, као и циљеви и задаци акредитованих научноистраживачких организација, који је издвајају као неспецифичну јавну службу. Стога из основних начела науке проистиче да поједини општи постулати финансирања јавних служби, кад су у питању не само накнаде за научноистраживачки рад, већ и друга улагања, не би допринели развоју науке и тиме друштва у целини.

Наведеним уређењем система финансирања, остварују се циљеви и мере из Стратегије научног и технолошког развоја, међу којима су и задржавање најбољих истраживача у земљи и привлачење истраживача повратника из иностранства да своја стечена знања у иностранству, примене у својој земљи.

Истовремено наведеним финансирањем ће се обезбедити континуиран несметан рад научноистраживачких организација чији је оснивач Република Србија, аутономна покрајина, јединица локалне самоуправе и Српска академија наука и уметности и исплата научноистраживачког рада свих истраживача, а нарочито младих талентованих истраживача који су укључени у систем по шест јавна позива, чије укључивање представља и афирмативну меру Владе за задржавање младих талената у земљи.

III. ОБЈАШЊЕЊЕ ОСНОВНИХ ПРАВНИХ ИНСТИТУТА И ПОЈЕДИНАЧНИХ РЕШЕЊА

Чланом 1. предложене Уредбе, мења се члан 7. Уредбе о нормативима и стандардима расподеле средстава акредитованим научноистраживачким организацијама („Службени гласник РС”, број 90/19), тако што се предвиђа да се накнада за научноистраживачки рад истраживача запослених у акредитованим научноистраживачким организацијама, изабраних у истраживачко, научно и стручно звање у складу са прописима о научноистраживачкој делатности, одређује као производ коефицијента утврђен овом уредбом за истраживачко, научно и стручно звање и основице, као и начин утврђивања основице и одређују коефицијенти за научноистраживачки рад истраживача по звањима. Истим чланом утврђује се и корективни коефицијент за изврност за научноистраживачки рад научних звања, који се одређује према Упутству за рангирање истраживача у научним звањима за утврђивање корективног коефицијента изврности, које је саставни део ове уредбе као посебан прилог.

Чланом 2. предвиђа се којим научноистраживачким организацијама исплаћују средства за финансирање научноистраживачког рада истраживача, за истраживаче у истраживачким, научним и стручним звањима, запослене са пуним радним временом (за истраживаче чије се плате односно зараде код послодавца исплаћују из средстава науке) и одређује се за које друге намене се опредељују средства буџета које ће се исплаћивати из режијских трошкова (трошкови превоза, минули рад, додатак за руковођење директора). Истим чланом се предвиђа и питање заштите истраживача којима накнаде за научноистраживачки рад из средстава буџета буде мања од накнаде коју је по истом основу примао до дана примене коефицијената по овој уредби (задржавање затечене накнаду за научноистраживачки рад). Даље се предвиђа да ће министарство надлежно за

научноистраживачку делатност наставити да финансира научноистраживачки рад истраживача у наставним звањима запослених у акредитованим високошколским установама, на нивоу збирне исплате средстава научноистраживачког рада опредељених за наставна звања за децембар месец претходне године и начин расподеле од стране тих организација. Истим чланом уређује се и наставак финансирања научноистраживачког рада истраживача у научним односно наставним звањима запослених у акредитованим научноистраживачким организацијама из области здравља и одбране.

Чланом 3. у завршним одредбама, предвиђају се рокови примене начина финансирања предвиђеним овом уредбом.

Чланом 4. уређује се ступање на снагу ове уредбе и почетак примене обрачуна по коефицијентима и начину исплате за све акредитоване научноистраживачке организације утврђен овом уредбом, везивањем за исплату (од исплате за месец јануар 2024. године), имајући у виду почетак наредне буџетске године као и да је за финансирање у текућој 2023. години уговор са научноистраживачким организацијама закључен до краја текуће године.

IV. ПРОЦЕНА ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА ПОТРЕБНИХ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ УРЕДБЕ

С обзиром да ће се предметни акт примењивати почев од исплате за научноистраживачки рад за месец јануар 2024. године, на Разделу 36-Министарство науке, технолошког развоја и иновација, Програм 0201-Развој науке и технологије, Функције 140-Основно истраживање, Програмска активност 0001-Подршка реализацији општег интереса у научноистраживачкој делатности, извор финансирања 01-Општи приходи и примања буџета, економска класификација 424-Специјализоване услуге, потребна средства за реализацију по годинама су, и то :

-2024. године у износу од 21.522.852.000 динара;

-2025. године у износу од 23.533.800.000 динара.

Средства потребна за реализацију активности које су предмет овог акта за наредне фискалне године биће предвиђена законом о буџету Републике Србије у оквиру лимита предвиђених фискалном стратегијом на позицији Министарства науке, технолошког развоја и иновација.

V. СТУПАЊЕ НА СНАГУ

Разлог да уредба ступи на снагу пре осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије“ је обезбеђивање даљег несметаног рада научноистраживачких организација и научноистраживачког рада истраживача, као и услови за наставак ангажовања 2.270 младих истраживача укључених у рад научноистраживачких организација од уписа докторских академских студија, по шест расписаних позива (у периоду од 2018. до 2023. године), као и наставак те афирмативне мере кроз расписивање нових позива, ради задржавања младих талентованих у земљи. Такође ступањем на снагу ове уредбе у том року обезбедиће се правне претпоставке благовремене примене њених одредаба.